

Віражі духу

І поклав я на серце своє,
щоб пізнати премудрість...
і збагнув я, що це все –
то ловлення вітру!
Бо при многості мудрості
множиться й клопіт...
(Екл.1:17,18)

Людство ще не сягнуло обріїв культури як надскладної і надприродної реальності. Незважаючи на понад тисячу її визначень, формула культури досі не винайдена.

Функція культури від початку проявилася здатністю людини до символічної діяльності, що, зокрема, відображено у Біблії, коли Адам розпочав йменувати природу, отже дистанціюватися від неї, тим самим декларуючи логоцентризм у якості культурної парадигми. Мова, міф, пізнання, мистецтво виступають маркерами культури.

Освіта – не лише спосіб трансляції знань, а й джерело їхнього продукування. Інноватика в освіті сприяє її конкурентноздатності. Отже, освіта не має пасти задніх, а здатна крокувати поряд із наукою. У випадку культурології, освіта випереджає, адже масове запровадження дисципліни до програм вишів на пострадянському просторі, хоча й відбулося як антитеза та умова вивільнення гуманітаристики з тенет марксистсько-ленінської методології, але й було, водночас, неформальним рухом науковців, який несила було проігнорувати.

Наразі обговорення проблеми наукового статусу культурології саме засвідчує здійсненність цього проекту (а не навпаки). Рефлексія з цього приводу є плідною, бо конститує новий науковий напрям. Культурологія – наука не сумативна (як стверджує В.Межуєв), а синтетична, проте це якісно новий синтез, що породжує нове знання. Можна розуміти культурологію у якості нової моделі існування наук, адже рефлексія культури як цілісності можлива лише в іншій, контекстуальній системі координат. Науки про природу – пояснюють, науки про дух – розуміють (В. Діль-

тей, В.Виндельбандт, Г. Риккерт). Криза класичної моделі культури, побудованої на раціональному, «аполонічному» підґрунті, зумовила відхід від філософії (зокрема, філософії культури) до царини ірраціонального – «діонісійського». Культурологія постала сьогодні як постнекласичний проект. Культурологічний дискурс не лише розуміє та аналізує, а й відтворює, моделює культурну реальність (А.Марков) шляхом узагальнення емпірики культурних світів. Culturology у вітчизняній інтерпретації не тотожна західним Cultural Studies як дослідженням у царині культури. Наразі вона вже формується у значно ширший і глибший предметний простір (специфіка якого позначена неспівпадінням термінів), проте потребує системного оформлення. Культурологія komponує культурну реальність, розпорошену по предметним царинам гуманітарного знання, онтологізуючи культуру як цілісність. Отже, культурологія як наука має діахронічний, синхронічний та поступово набуває ахронічний вимір. Культурологія, водночас, прагне зберегти міждисциплінарний статус, адже людина існує не в світі умоглядних схем, а світі феноменів (А.Буровский) з претензією на інтеграцію гуманітарного знання, проявляючи себе, в тому числі, і як напрям дослідження – «культурологізм» (Г.Драч) або як «міждисциплінарна метатеорія» (П.Гуревич) на ґрунті визначення міжсистемних зв'язків. Як неможливо вивести ціле із суми речей, так не можна вивести універсальне через дискурс локального. Хоча, з іншого боку – людина не може дистанціюватися від культури, аби відрефлексувати її підвалини (А.Пелипенко). Проте паттерни, загальносистемні сполуки, що експлікуються, розгортаються в часі, спрямовують розвиток системи зсередини й засвідчують стійкість культурних рис, можуть бути простежені у знанні про культуру – цього багатшарового та різнобічного феномену.

Якщо взяти за мету вкласти культурологію у «прокрустове ложе» академічних дефініцій, то можна задати наступні параметри:

Об'єкт (явище) – культура як тотальність (простір/світ людини/людства);

Предмет (як дисциплінарна онтологія) – моделі культури, що відтворюються з огляду на історико-соціальний контекст та пріоритетну (й, водночас, мінливу) світоглядну парадигму, котра, наразі позиціонується як вища культурна цінність;

Методи (як провідна характеристика у випадку культурології) – міждисциплінарний, інтегративний, парадигмальний (сис-

темний синтез, що сполучає розрізнене знання про культуру в композиційний центр, де системостворюючими чинниками є світоглядні універсалії, які виступають базовими цінностями культури);

Завдання полягає у розкритті принципів/законів зародження й розгортання культурних систем у їхній історичній динаміці та зв'язку з соціальними структурами/інститутами й стосовно людського суб'єкта, що розвивається/еволюціонує.

Отже, культурологія – це комплексна гуманітарна наука про культуру, яка заявляє про свою універсальність, але не претендує на істину, долає дисциплінарні кордони, ґрунтуючись на системних взаємозв'язках, але утримує каркас предметно-проблемного ядра.